

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2020

content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002F0629 (дата звернення: 01.04.2020).

5. Войціховський А. В. Діяльність Європейського Союзу щодо протидії торгівлі. *Право і безпека*. 2016. № 2 (61). С. 18–22.

6. Дядюра К. О. Засоби протидії торгівлі людьми: міжнародно-правовий досвід. *Форум права*. 2007. № 2. С.48–53.

7. Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA / EUR-Lex. Access to European Union Law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32011L0036> (дата звернення: 21.03.2020).

8. Human Rights and Human Trafficking. United Nations, New York and Geneva, 2014 / ООН. Управление Верховного комиссара по правам человека. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS36_en.pdf (дата звернення: 01.04.2020).

9. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, Молдова, Білорусь та Грузія, 2019 / International Organization for Migration. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_regional_ct_survey_2019_ukr_print.pdf (дата звернення: 01.04.2020).

ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Низова А. Р.

*Студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Славко А. С.
*асистент кафедри МЄПЦД ННІ права
Сумського державного університету*

Основною гарантією захисту права власності є можливість звернення за захистом порушеного, невизнаного або оспорюваного права до суду – як на національному рівні, так і до Європейського суду з прав людини. Відповідне право передбачене Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ, Конвенція), а також законодавством України, прийнятим на виконання зобов'язань за Конвенцією.

Зауважимо, що інститут права власності є центральним інститутом цивільного права, який розглядається як повне та абсолютне панування особи над майном. За своєю юридичною природою право власності є абсолютним правом і реалізується у можливості власника володіти, користуватися та розпоряджатися належним йому на праві власності

майном. Саме такий підхід до розуміння права власності знайшов свого закріплення у ст. 317 Цивільного кодексу України [1]. Також, варто зазначити, що цілковито виключається будь-яке незаконне втручання у здійснення повноважень власника. Безсумнівно, закріплене у Цивільному кодексі України право на захист є однією з найважливіших гарантій відновлення порушених прав та інтересів суб'єктів цивільного права. За загальним правилом, таке суб'єктивне цивільне право виникає у особи у разі порушення належних їй цивільних прав та інтересів, а зокрема несвоєчасного виконання зобов'язання або безпідставного утримання третьою особою майна, невизнання цього права (наприклад, невизнання права власності на майно) або оспорювання цивільного права (оспорювання права на спадщину, оспорювання права власності) тощо. Фактично реалізація цього права є юридичною реакцією на порушення таких прав та інтересів [7].

Проблематика, пов'язана зі способами захисту права власності, була і є предметом багатьох фундаментальних цивілістичних досліджень. Так, дослідженню різних аспектів проблематики способів захисту права власності присвячені праці таких відомих українських і зарубіжних вчених: М. М. Агаркова, С. С. Алексєєва, Ю. Г. Басіна, В. А. Белова, М. І. Брагінського, Т. В. Боднар, В. В. Вітрянського, Ф. І. Гавзе, В. П. Грибанова, О. В. Дзери, А. Г. Діденка, А. С. Довгерта, О. С. Іоффе, В. І. Кисіля, Н. С. Кузнецової, М. І. Кулагіна, Л. А. Лунца, В. В. Луця, К. С. Мая, Д. І. Мейєра та інших.

Певний спосіб захисту цивільних прав залежить саме від виду цивільних правовідносин, які склалися, та спрямований на досягнення певних цілей суб'єктом, права якого і були порушеними. Особливим способом захисту цивільних прав, як вже зазначалось вище, є звернення до Європейського суду з прав людини. По суті, це є чи не єдиним механізмом захисту порушеного права власності громадян України та юридичних осіб, зареєстрованих відповідно до законодавства України, після вичерпання всіх національних засобів правового захисту передбачених законодавством [4].

Важливим є те, що у європейських країнах право власності розглядається як одне з основних прав людини. Саме тому ст. 1 Першого протоколу до ЄКПЛ гарантується захист саме права власності [3]. Згідно із цією статтею кожна фізична та юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права. При цьому варто звернути увагу на те, що зазначені положення ст. 1 Першого протоколу не обмежують право держави ухвалювати закони, які можуть встановлювати певні обмеження права власності. ЄСПЛ, аналізуючи структуру вказаної статті, неодноразово зауважував, що вона містить три норми: перша норма, викладена у першому реченні першого абзацу, носить загальний характер і проголошує

принцип мирного володіння майном; друга норма, що міститься в другому реченні першого абзацу, стосується позбавлення власності та підпорядковує його певним умовам; третя норма, закріплена в другому абзаці, передбачає, що держави мають право, серед іншого, контролювати користування власністю відповідно до загальних інтересів (наприклад, рішення у справі Світлана Ільченко проти України, § 59) [6].

Таким чином, ст. 1 Першого протоколу до ЄКПЛ закріпила основні засади здійснення права приватної власності фізичними та юридичними особами, які мають забезпечити захист від безпідставного позбавлення права власності цих осіб. Унаслідок ратифікації цієї Конвенції Верховною радою України 17 липня 1997 р. і набуття нею чинності з 11 вересня 1997 р. громадяни України після вичерпання всіх національних засобів правового захисту впродовж шести місяців від дати прийняття остаточного рішення судовими органами на національному рівні мають можливість звернутися за захистом своїх порушених прав та свобод до Європейського суду з прав людини.

Процедура звернення до Європейського суду з прав людини за захистом порушеного права власності має певні особливості. Зокрема, дія статті 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ не поширюється на такі сфери як кримінальна та фіскальна. Тому у разі посягання на право власності заявника в ході реалізації фіскальної політики держави чи у ході кримінального провадження фізичні та юридичні особи не мають можливості звернутися до Європейського суду з прав людини, посилаючись на норми Першого протоколу Конвенції [5 с. 87].

За роки розгляду справ Європейським судом з прав людини щодо захисту права власності було сформульовано декілька основних принципів, які базуються на тлумаченні ст. 1 Першого протоколу Конвенції.

Принцип безперешкодного користування власністю знайшов своє відображення у праві кожної фізичної та юридичної особи мирно володіти своїм майном. При цьому варто звернути увагу на те, що це право надається будь-якій фізичній та юридичній особі. По суті, мова йде про заборону будь-якої дискримінації за будь-якими підставами щодо можливості користування належній особі власністю. Так, наприклад, якщо розглядати практику Європейського суду з прав людини, то можна переконатися в тому, що існує значна кількість справ, причиною порушення яких була саме дискримінація. Мова йде, насамперед, про справи, пов'язані з різним регулюванням питання про отримання пенсій громадянами певної держави та іноземцями [2, с. 85].

Заявниками у таких справах були саме іноземці. Наприклад, мова йде про рішення у справі Андреева проти Латвії, заява №55707/00, або справі Зубко та інші проти України, де предметом розгляду стали затримки у виплаті зарплати судді у відставці [5, с. 148].

Крім того, сам Європейський суд з прав людини, розглядаючи справи, пов'язані з правом власності, визнав та утвердив у практиці принцип недискримінації, який впливає зі ст. 14 згадуваної Конвенції. Зокрема, така позиція Суду була закріплена у постанові Європейського суду з прав людини у справі Пайн Веллей Девелоупментс Лтд. та інші проти Ірландії від 29 листопада 1991 р.

Аналізуючи практику Європейського суду з прав людини, ми прийшли до висновку, що поняття «власність» розуміється як наявне майно та майнові цінності, а також право вимоги. Мова йде, зокрема, про нерухомість: маєтки, земельні ділянки, будинки; прибутки, які впливають із власності, а зокрема з оренди, ренти тощо.

По-друге, це існування переліку конкретних умов, наявність яких є обов'язковою для вилучення (примусове відчуження) майна, яке належить відповідним особам на праві власності [3, с. 72]. Зокрема, йдеться про те, що ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як у інтересах суспільства та на умовах, передбачених законом та загальними принципами міжнародного права. На практиці Європейським судом з прав людини були розроблені певні критерії для визначення того, чи було позбавлення права власності пов'язане з інтересами суспільства.

Зокрема, мова йде про таке: 1) позбавлення права власності має обов'язково переслідувати громадський інтерес; 2) цей захід має бути пропорційним переслідуваним цілям; 3) позбавлення права власності має бути на підставі та в межах чинного законодавства відповідної держави.

Тож, аналізуючи вищенаведене, зауважимо, що звернення до Європейського суду з прав людини є доволі ефективним засобом захисту порушених прав людини і громадянина, зокрема – права на власність. Роки функціонування ЄСПЛ дозволили сформувати масив судової практики, яка стосується правомірності випадків позбавлення особи майна. Як вже було вказано, такі дії можливі лише для задоволення громадського інтересу якщо є законними і пропорційними. Також варто нагадати, що практика Європейського суду з прав людини слугує своєрідним дороговказом для держав-членів Ради Європи у питаннях удосконалення законодавства. Вважаємо, що більш повне врахування міркувань, які наводить ЄСПЛ у своїх рішеннях щодо України дозволить створити в нашій державі ефективнішу систему захисту права на власність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
2. Андрійцьо В. Д. Примусове виконання обов'язку в натурі як спосіб захисту цивільних

прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К, 2004. 18 с.

3. Ліщина І. Застосування Європейської конвенції з прав людини при розгляді в судах господарських справ / І. Ліщина, Т. Фулей, Х. Хембах. К: Істина, 2011. 208 с.

4. Карст-Фріск М. Право на власність: питання імплементації статті 1 Першого Протоколу до Європейської конвенції з прав людини / за ред. О. Л. Жуковської. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст. К., 2004. С. 183. 960 с.

5. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / кол. авт.: С. О. Харитонов, В. В. Завальнюк, І. М. Кучеренко; за заг. ред. С. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. 6-те вид., переробл. та доп. Харків: ТОВ «Одіссей», 2010. 1279 с.

6. Рішення у справі «Світлана Ільченко проти України» / European Court of Human Rights HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198525>

7. Ільченко І. Звернення до Європейського суду з прав людини як спосіб захисту права власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6. С. 14–18.

COVID-19: ЧИ ВИСТОЯТЬ ПРАВА ЛЮДИНИ У БОРОТЬБІ З ПАНДЕМІЄЮ?

Славко А. С.

*асистент кафедри МЄПЦПД ННІ права
Сумського державного університету*

Приєднуючись до міжнародних пактів та конвенцій про права людини держави беруть на себе зобов'язання гарантувати особам, які знаходяться під їх владою, певний мінімальний набір прав і свобод. Зокрема, відповідно до статті 1 ЄКПЛ Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I Конвенції. Такі ж положення закріплено у статтях 2 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права.

Проте, всі визначені міжнародними актами права не можуть носити абсолютного характеру і забезпечуватись без жодних перерв і винятків. Відтак, за можливістю обмеження у юридичній доктрині виділяють три види прав: 1) ті, які не підлягають обмеженням за жодних умов (наприклад, заборона катування); 2) ті, які підлягають обмеженням для забезпечення поточних інтересів суспільства, таких як збереження державної таємниці чи розслідування злочинів (наприклад, свобода вираження поглядів чи право на приватність); 3) ті, які підлягають обмеженням виключно за умов надзвичайної ситуації, такої як війна чи техногенна катастрофа [1].